

Kamil Pietrasik*

W ŚWIECIE BIRMAŃSKIEGO TERRORYZMU RELIGIJNEGO

Streszczenie

W tekście skupiono się na omówieniu terroryzmu religijnego ze strony buddyjskiej większości względem mniejszości muzułmańskiej, która od wielu lat jest grupą dyskryminowaną. Prekursorem dzisiejszego fundamentalizmu birmańskiego jest duchowny, Saydaw Wirathu. Wirathu sam siebie nazywa birmańskim bin Ladenem.

Słowa kluczowe: buddyzm, islam, Birma, Azja, religia, polityka

Wstęp

W niniejszym artykule autor tekstu podjął próbę zmierzenia się z zagadnieniem terroryzmu w państwie birmańskim¹. W tym małym państwie położonym w Azji Południowo-Wschodniej mamy do czynienia z terroryzmem o podłożu religijnym. Należy podkreślić, iż swoim zasięgiem nie obejmuje on skali światowej, a jedynie ma wymiar krajowy, lokalny. Dokonując próby analizy birmańskiego terroryzmu, nie możemy go porównać z terrorem, z jakim mamy do czynienia np. w Czeczenii (ustanowienie prawa szariatu oraz stworzenie emiratu kaukaskiego²), Afganistanie³ czy Pakistanie⁴. W związku z tym w artykule

* Towarzystwo Azji i Pacyfiku, e-mail: kamilpietrasik@interia.pl, ORCID: 0000-0002-8579-0659.

¹ Kwestia nazwy Birma/Mjanma pozostaje kontrowersyjna, a batalia o nią w samej Birmie miała charakter czysto polityczny: obie te nazwy są synonimami, tak jak np. Holandia i Niderlandy. Szerzej zob. M. Lubina, *Polityka zagraniczna Birmy* [w:] *Wprowadzenie do polityki zagranicznej państw członkowskich ASEAN*, red. A. Szpak, M. Dahl, Toruń 2021, s. 18–19.

² Szerzej zob. K. Pietrasik, *Uchodźcy czeczeńscy w Polsce w latach 1994–2000*, Warszawa 2020, s. 83.

³ A. Rasanayagam, *Afghanistan. A modern history. Monarchy, despotism or democracy? The problems of governance in the muslim tradition*, London–New York 2005, s. 213–249.

⁴ J. Wynbrandt, F.A. Gerges, *A brief history of Pakistan*, New York 2008, s. 262–266 [e-book].

pojawia się wyjaśnienie kluczowych terminów, tj. „fundamentalizm religijny”, „fundamentalista”, bowiem należy zwrócić uwagę, że terror, z jakim mamy do czynienia w Mjanmie, ma właśnie powiązania z szeroko rozumianym fundamentalizmem. W tym celu zastosowano metodę badawczą, jaką jest przegląd i analiza oraz krytyka piśmiennictwa. Szczególnie chodzi o anglojęzyczną literaturę przedmiotu. Autor artykułu ma świadomość, iż problemy podnoszone w trakcie analizy zagadnienia terroryzmu religijnego, który dotyka obecnie państwo birmańskie, nie wyczerpują do końca tematu i stanowią jedynie jego częściowe omówienie.

Krótką definicja „terroryzmu”

Chcąc lepiej zrozumieć podjętą problematykę, zaproponowano krótkie zdefiniowanie słowa „terroryzm”. Bartosz Bolechów terroryzm definiuje jako zjawisko szczególnego rodzaju – rezonans społeczny, jaki wywołuje, związany jest ze stosowaniem przemocy. Terroryzm stanowi jedną z form przemocy politycznej. Jej szczególnie istotnym wyznacznikiem jest wynikająca z samej nazwy zjawiska specyficzna „metodologia zagrożenia”⁵. Ten sam autor wskazuje, iż terroryzm jest przemocą terrorystyczną, która ma charakter niespodziewany, nieprzewidywalny, maksymalnie drastyczny lub/i spektakularny⁶.

Natomiast Bruce Hoffman definiuje terroryzm w sposób następujący: terroryzm, zgodnie z najszerzej obecnie akceptowanym użyciem tego terminu, jest pojęciem politycznym, co stanowi jego cechę zasadniczą i nieodłączną⁷. Dodaje również, iż terroryzm jest przemocą lub – co równie istotne – groźbą przemocy zmierzającej do osiągnięcia celów politycznych lub służenia takim celom⁸. Od połowy lat 60. XX wieku do połowy lat 90. XX wieku liczba ruchów fundamentalistycznych, które kierują się religią, wzrosła trzykrotnie na całym świecie. Jednocześnie, jak zauważył B. Hoffman, nastąpiła wirtualna eksplozja zidentyfikowania religijnych ugrupowań terrorystycznych z 1968 roku do dnia dzisiejszego. Niemal jedna czwarta wszystkich grup terrorystycznych aktywnych na całym świecie kieruje się w swoich aktach terrorystycznych głównie religią. Przyczyny większej liczby ofiar zamachów terrorystycznych, przeprowadzanych z powodów religij-

⁵ B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podbiegunowym*, Toruń 2007, s. 14–15.

⁶ *Ibidem*, s. 15.

⁷ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 2001, s. 12.

⁸ *Ibidem*, s. 12–13.

nych, można upatrywać w zasadniczo odmiennym systemie wartości, innych mechanizmach legitymizacji i uzasadnienia, innych koncepcjach moralności i innym światopoglądzie terrorystów religijnych⁹. Należy pamiętać, iż istnieje kilkadziesiąt definicji naukowych dotyczących terroryzmu, lecz autor tekstu starał się wybrać te najtrafniej opisujące owo zjawisko.

Krótką historia Mjanmy

Republika Związku Mjanmy (przed 1988 r. – Socjalistyczna Republika Związku Birmy lub po prostu Birma) położona jest w południowo-wschodniej Azji. Powierzchnia całkowita Birmy zajmuje 676 578 km², a liczba ludności wynosi 51,4 mln osób (2014). Birma jest obecnie członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych (od 1948 roku), Międzynarodowego Funduszu Walutowego (od 1952 r.), Banku Światowego (od 1952 r.), Międzynarodowego Stowarzyszenia Rozwoju (IDA, od 1962 r.), Azjatyckiego Banku Rozwoju (ADB, od 1973 r.), Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN, od 1997 r.), Wielkiej Organizacji Współpracy Gospodarczej Bengalu (1997) oraz Światowej Organizacji Handlu (WTO)¹⁰. Mozaikę narodowościową tego kraju stanowią: Birmańczycy – 68%, Szan – ok. 9%, Karen – ok. 8%, Arakańczycy – ok. 3%, Mon – ok. 2%, Kaczin – ok. 2%, Czin – ok. 1% i Karenni – ok. 1%. Do tego dochodzi ok. 3% Chińczyków i 2% Hinduśców oraz ok. 1% bezpaństwowców Rohingja¹¹.

Dokonując w tym miejscu swego rodzaju retrospekcji w kontekście państwa birmańskiego, należy zauważyć, iż po zakończeniu II wojny światowej w 1945 r. wyczerpały się brytyjskie zasoby kolonialne w Azji Południowo-Wschodniej, a birmański ruch na rzecz niezależności nabrał na sile. Po negocjacjach w Londynie brytyjski premier Clement Attlee w końcu uznał, że Birma powinna uzyskać niepodległość z rąk Brytyjczyków, co stało się w 1948 r. Wcześniej antyfaszystowska Partia Wolności Ludu (APWL) przekonująco wygrała wybory powszechne w 1947 r. – ustalono skład przyszłego rządu Birmy – zaś Aung San został „wepchnięty” do krajowego przywództwa. Jak na ironię formalne instytucje przyjęte w nowej konstytucji (1947 r.) były w dużej mierze oparte na brytyjskim „prototypie”, czyli zaistniała sytuacja była taka sama jak za

⁹ M. Ranstorp, *Terrorism in the name of religion*, „Journal of International Affairs”, 1996, no. 1, s. 2.

¹⁰ *Entsiklopediya stran mira*, red. N.A. Simoniya, Moskwa 2004, s. 654.

¹¹ M. Lubina, *Polityka zagraniczna...*, s. 20–21.

czasów kolonializmu brytyjskiego¹². Wraz z upływem czasu w Mjanmie pojawił się problem, jak postrzegać państwowość tego kraju. Podobnie jak Indie, Pakistan, Malezja i Nepal, jedność narodowa również pozostawała głównym przedmiotem troski w Birmie, najbardziej wyraziście widoczne były preferencje co do „Unii” w stosunku do federacji. A jednak po uwzględnieniu różnorodności etnicznej w 7 państwach nazwanych na cześć ich etnicznego lub narodowościowego pochodzenia tożsamość pozostała kluczem do przejścia z Unii w federację i narodową jedność¹³.

Półwiecze rządów wojskowych w Birmie charakteryzowało się poważnymi próbami zdominowania przez wojska Myanmar w celu scentralizowania kontroli i społeczeństwa wokół Bamar i buddyjskiej wizji przynależności narodowej. Pod rządami socjalistów birmańskich – Programu Socjalistycznego i Państwowej Rady Przywrócenia Prawa i Porządku/Państwowej Rady Pokoju i Rozwoju (SLORC/SPDC) – ludność Rohingja stanęła w obliczu stosowania brutalnych środków i kontroli populacji, co doprowadziło do masowych ucieczek do Bangladeszu w latach 70. i ponownie w latach 90. XX wieku¹⁴. Od czasu tych fal wysiedleń w latach 70. i 90. lokalni i regionalni praktycy prawni, adwokaci i analitycy wielokrotnie zwracali uwagę zarówno na skandaliczne warunki bytowe Rohingja w Bangladeszu, jak i niewyjaśnione problemy, z jakimi borykali się muzułmanie w Mjanmie. W ostatnich dziesięcioleciach za rządów dawnej dyktatury wojskowej Rohingja przyciągali mniejszą uwagę społeczności międzynarodowej ze względu na nacisk na demokratyzację oraz wyniszczające wojny domowe na wschodnich pograniczach kraju¹⁵.

Uwarunkowania wyznawców religii w Mjanmie i relacje buddyjsko-muzułmańskie

Zanim przejdziemy dalej do omawiania terroryzmu religijnego w Mjanmie, to przedstawmy sytuację wyznawców religijnych w tym kraju. Wróćmy jednak do kwestii religijnych. Buddyzm obejmuje 89%

¹² T. Wells, *Narrating Democracy in Myanmar. The Struggle Between Activists, Democratic Leaders and Aid Workers*, Amsterdam 2021, s. 77.

¹³ H. Bhattacharyya, *Federalism in Asia. India, Pakistan, Malaysia, Nepal and Myanmar*, London–New York 2021, s. 50.

¹⁴ A. Simpson, N. Farrelly, *The Rohingya crisis: nationalism and its discontents* [w:] *Myanmar. Politics, Economy and Society*, eds A. Simpson, N. Farrelly, London–New York 2021, s. 251.

¹⁵ *Ibidem*.

populacji birmańskiej. Następni są chrześcijanie (katolicy i baptyści) – 4%, kolejni w statystykach to: muzułmanie – 4%, hindusi – 1%, wyznawcy animizmu – 1%, inne religie – 1%¹⁶. Jednak wiodącym wyznaniem jest buddyzm therawady (wspólny dla 90% ludności), mający ponad tysiącletnią tradycję. Jak podaje Grzegorz Torzecki, wraz ze Sri Lanką Birma jest światowym centrum tego najstarszego odłamu buddyzmu¹⁷.

Prekursorem dzisiejszego fundamentalizmu birmańskiego jest duchowny, Saydaw Wirathu. Wirathu sam siebie nazywa birmańskim bin Ladenem. W swoim kazaniu, które można znaleźć w Internecie na portalu społecznościowym YouTube, nawołuje do wyrzucenia z kraju muzułmańskich Karalów¹⁸. Autor pracy chciałby nadmienić, iż wspomniane już określenie „Karal” jest uważane za obraźliwe dla birmańskiego muzułmanina; pierwotnie było używane w Indiach w stosunku do ludzi, którzy przechodzili na islam¹⁹. Należy dodać, iż Ashin Wirathu został skazany w 2003 roku za podżeganie do przemocy przeciwko muzułmanom, lecz zwolniono go z więzienia w 2012 roku w ramach amnestii. Organizował także protesty poparcia dla buddystów w stanie Rakhine, gdzie w 2012 roku doszło do przemocy i opuściło te tereny co najmniej 200 osób, a tysiące zostało wysiedlonych²⁰. Wirathu twierdzi, że chcą oni zniszczyć naród birmański, który nazywa też rasą. Wzywa do bojkotu dokonywania zakupów czy sprzedaży muzułmanom, aby zaprzestać wynajmowania im domów, i apeluje, aby nie oddawać im córek za żony. Namawia też, by buddyści się policzyli. Miałoby to polegać na naklejeniu na drzwiach, riksach, motorach liczby 969²¹. Apeluje również o chodzenie po domostwach w celu wypatrywania liczby 786. Dla muzułmanów w tej części Azji cyfry te oznaczają skrót koranicznego wezwania do Allaha, jednak buddyjscy sąsiedzi podejrzewają, że to szyfr kryjący spisek²². Obecnie łatwo można kupić płyty z antymuzułmańskimi przemówieniami w wersji audio i wideo²³. Birmański analityk, Maung Zarni, który nie boi się nazwać Wirathu neonazistą w mnisiej

¹⁶ *Entsiklopediya stran mira...*, s. 655.

¹⁷ G. Torzecki, *Birma. Królowie i generalowie*, Warszawa 2009, s. 10.

¹⁸ M. Kruczkowska, *Birmański fanatyzm spod znaku Buddy*, „Gazeta Wyborcza”, 15 IV 2013, nr 88, s. 12.

¹⁹ *Myanmar Muslims or Kalars?*, Kyaw Kyaw Oo, <http://kyawkyawoo.wordpress.com>, 10.07.2010 (9.01.2022).

²⁰ *Burmese leader defends 'anti Muslim' monk Ashin Wirathu*, BBC, <http://www.bbc.com>, 24.06.2013 (9.01.2022).

²¹ 969 to suma symboli składający się z tzw. Trzech Klejnotów, będących fundamentami ich filozofii i wiary.

²² M. Kruczkowska, *op. cit.*

²³ *Ibidem*.

szacie, przestrzega, iż takie działania doprowadzą do wybuchu konfliktu religijnego, który – jak słusznie zauważa – zaprzepaści szanse kraju na demokrację²⁴.

Warto w tym miejscu przytoczyć słowa eksperta ds. Mjanmy Michała Lubiny, który wskazuje: „Po pierwsze, nawet teraz panuje powszechna niechęć do ludu Rohingja w społeczeństwie birmańskim. Te uczucia wynikają z kilku kwestii: kolonialnej spuścizny – nastrojów antyindyjskich; jako konsekwencja postkolonialnej rzezi w Rakhine; oraz lęk przed «wkroczeniem» islamu i strach przed islamskim terroryzmem. Te i inne czynniki sprawiają, że Rohingja – sama ich nazwa jest ośrodkiem sporów – kozłem ofiarnym wszystkich społecznych i politycznych bolączek Mjanmy. Podejrzewam, że każdy uczony z Birmy ma osobisty zbiór wypowiedzi antyrohingjowskich zasłyszanych od ludzi w Birmie. Z pewnością tak. Opinie te wahają się od: «wrzuc ich wszystkich do morza», poprzez znaleziska historyczne «nie są z tej ziemi, tu przybyli» po pytania filozoficzne «czy można zbirmanizować Rohingja»”²⁵.

Autor tekstu chciałby dodać w tym miejscu, iż w opinii Mariusza Gulczyńskiego do potęgowania ruchów fundamentalistycznych przyczyniają się także w dużym stopniu konflikty i wojny lokalne między fanatycznymi wyznawcami odmiennych religii. Dobitnymi tego przykładami są konflikty: izraelsko-palestyński, czeczeńsko-rosyjski²⁶ czy hindusko-pakistański²⁷.

Przejdźmy do następnej kwestii. Otóż agresywność fundamentalizmów religijnych potęguje to, że wzajemnie się negują. „Nie istnieje coś takiego jak «międzynarodówka fundamentalistyczna» – stwierdza ks. Tomasz Węclawski. – Nie ma solidarności, współpracy między poszczególnymi grupami. Każdy fundamentalizm (chrześcijański, muzułmański, sikhijski, buddyjski, hinduski) ma swoje szczególne cechy. Jego wyznawcy nie chcą poznawać innych sposobów wierzenia i postrzegania świata. Żaden pogląd, który jest im obcy, nie może, według nich, być prawdziwy. Dlaczego? Dlatego, że jest inny, z zasady nie może więc być prawdziwy. Fundamentalista jest całkowicie przekonany, że posiadał monopol na prawdę. Ta totalna negacja innych fundamentalizmów zaostrza postawę agresji”²⁸.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ M. Lubina, *A political biography of Aung San Suu Kyi. A hybrid politician*, London–New York 2021, s. 117, Open Access Publishing in European Networks, <https://library.oapen.org> (9.01.2022).

²⁶ Szerzej zob. K. Pietrasik, *Uchodźcy czeczeńscy w Polsce w latach 1994–2000*, Warszawa 2020, s. 83–93.

²⁷ M. Gulczyński, *Panorama systemów politycznych świata*, Warszawa 2004, s. 292.

²⁸ *Ibidem*, s. 292–293.

Buddyzm nie jest religią szerzącą nienawiść. Sytuacja w Birmie jest dość nietypowa, gdyż historia nie pamięta takich konfrontacji między buddystami a wyznawcami innej religii. Zgodnie z *Naukami Buddy*: „Buddyzm nie jest ani pesymistyczny, ani eskapistyczny. To system filozoficzny, religia²⁹, duchowa nauka i styl życia, który jest logiczny, praktyczny i uniwersalny. [...] Kładzie nacisk na zaufanie do siebie i na tolerancję dla innych punktów widzenia”³⁰.

Nawoływania autorstwa mnicha Wirathu nie mają pokrycia w sztandarowej definicji buddyzmu, czyli religii, jaką wyznaje ów birmański duchowny. Odwołując się z kolei do innych słów Buddy: „Spiskowcy czy wrogowie zewnątrzni zagrażają porządkowi i dobrobytowi naszego kraju, muszą bronić ludzi i kraju, nawet przy użyciu sił zbrojnych”³¹, należy zadać sobie pytanie: jak wielkie może być zagrożenie ze strony mniejszości etnicznej i religijnej, Rohingya, która stanowi, jak wspomniano powyżej, tylko 4% społeczności birmańskiej. Nienawiść birmańska swój punkt kulminacyjny osiągnęła w dniach między 20 a 28 marca 2013 r., kiedy to na ulicę wyszli także mnisi w szafranowych szatach wymachujący szablami i nożami³². Doszło wówczas do pogromu muzułmanów. Spłonęło 28 meczetów. Religia buddyjska w Birmie odgrywa bardzo ważną rolę. Nawet do tego stopnia, iż klasztory stały się tutaj instytucjami wychowawczymi, gdzie wszyscy chłopcy pobierają naukę, a cała ludność żyje, praktykując przykazania buddyjskie. Praktycznie cały porządek społeczny w kraju oparty jest tylko i wyłącznie na myśli buddyjskiej. Gdy w roku 1886 Birma została zajęta przez Anglię, tradycje buddyjskie utrzymały się bez zmian³³. Wśród duchownych wytworzyła się grupa skupiająca kler wyższy i niższy. Kler wyższy reprezentuje kierunek ścisłej zachowawczości w dziedzinie przestrzegania przepisów, ale ilościowo stanowi mniejszość. Natomiast stanowiący większość kler niższy jest za liberalniejszym ich traktowaniem³⁴.

²⁹ Jak stwierdza Christopher Dawson, „wielkie religie są fundamentami wielkich cywilizacji”. Z pięciu „religii światowych” Webera cztery – chrześcijaństwo, islam, hinduizm i konfucjanizm – związane są ściśle z głównymi cywilizacjami. Nie dotyczy to piątej religii, buddyzmu. Buddyzm, podobnie jak islam i chrześcijaństwo, wcześniej podzielił się na dwa wielkie odłamy, i tak jak chrześcijaństwo nie przetrwał w kraju, w którym się zrodził. Począwszy od I wieku n.e. buddyzm mahajana został wyeksportowany do Chin, a następnie do Korei, Wietnamu i Japonii. Cyt. za: S.P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawa 1998, s. 59.

³⁰ *Nauki Buddy*, Kraków 1999, s. 20.

³¹ *Ibidem*, s. 192.

³² M. Kruczkowska, *op. cit.*

³³ *Nauki Buddy...*, s. 499.

³⁴ *Ibidem*.

Należy zwrócić uwagę na buddystów w Rosji. Rosja to w 90% wyznawcy chrześcijańskiego prawosławia, jednak we współczesnej rosyjskiej społeczności buddyjskiej, która toleruje współistnienie pozostałych religii, istnieją tradycyjne buddyjskie formy stowarzyszeń religijnych. Buddyjskie organizacje pozarządowe i grupy religijne nie podlegają normom prawnym³⁵. Pojawiły się w rosyjskiej społeczności grupy Przyjaciół Tybetu, która zajmują się propagandą religijną, edukacją i prowadzeniem misji pokojowych za zgodą Dalajlamy XIV³⁶. Jak jednak zareagowałoby buddyści z Rosji na akcje ze strony muzułmanów lub prawosławnych podobne do tych, jakie dotyczą muzułmanów w Birnie? Obecny stan buddyzmu w Birnie jest tylko bladym odbiciem jego świetności w dawnych wiekach. Niemal do końca XIX w. buddyzm był tu religią popieraną przez władców, których za ich pobożne czyny uznawano za przyszłych Buddów. Dla Birmańczyków król, jako obrońca wiary i jej promotor w państwie, jest nieodłącznie związany z funkcjonowaniem religii³⁷.

Uprzedzenie buddystów birmańskich do muzułmanów zamieszkających w Birnie zrodziło się w miejscowości Mikitili (z trzynastotysięczną wspólnotą muzułmańską), gdzie klient buddysta posprzeczał się z muzułmańskim złotnikiem. Nazajutrz do miasta przyjechał uzbrojony tłum. Spychaczami burzono domy i meczety, które wcześniej podpalano³⁸.

Inteligencja odcina się od pogromów. Ale nikt, łącznie z laureatką pokojowej nagrody Nobla Aung San Suu Kyi, dziś przywódczynią opozycji parlamentarnej, nie podejmie się obrony muzułmanów – dla polityka byłby to „pocałunek śmierci”. Birmańczycy, nawet wykształceni, są pełni pogardy dla muzułmanów, w większości biednych rolników. Oskarżają ich o posiadanie zbyt dużej liczby dzieci, odbieranie ziemi buddyjskim sąsiadom i o to, że są wśród nich agenci Al-Kaidy³⁹. Obserwując sytuację w Birnie, można zaryzykować stwierdzenie, że coraz bardziej się ona komplikuje, a powody konfliktów są coraz błahsze. Dlatego źródeł takiego stanu rzeczy należałoby upatrywać na innych płaszczyznach niż te, które zostały zaprezentowane. Jednym ze znaczących czynników może być zatem fakt, iż większość Birmańczyków po prostu

³⁵ *Ibidem*, s. 296–297.

³⁶ E. Ostrovskaya, *Rossiyskiy buddizm v oprave grazhdanskogo obshchestva* [w:] *Dvadtsat let religioznoy svobody v Rossii*, red. A. Malashenko, S. Filatov, Moskwa 2009, s. 299.

³⁷ W. Kotański, *Buddyzm* [w:] *Religie wczoraj i dziś*, Warszawa 1971, s. 262.

³⁸ M. Kruczkowska, *op. cit.*

³⁹ *Ibidem*.

nie chce muzułmańskiej mniejszości głównie z Rohingja. Podobnie ma się sprawa z Chińczykami niereligijnymi lub wyznającymi religie chińskie (konfucjanizm czy taoizm), muzułmańskimi Ujgurami, zamieszkującymi głównie północno-zachodnie tereny Chin. Muzułmańscy Ujgurzy od wielu lat bezskutecznie walczą z władzami chińskimi o utworzenie swojego państwa. Dlatego ci bardziej niepokorni uciekają się do dywersji, a nawet do aktów terroryzmu na ludności chińskiej i policji. W latach 90. w regionie autonomicznym Sinciang-Ujgur, zamieszkanym przez Ujgurów, nastąpiły akty przemocy zwolenników wyzwolenia spod chińskiego panowania. Wojownicy skupiają się w liczne małe grupki, spośród których jedna część działa pod hasłem tureckiej tożsamości, inna walczy w imię Allaha, przede wszystkim na południu regionu. Podobnie jak w pozostałych państwach Azji Środkowej od lat 90. w Sinciangu szczyt popularności przeżywają grupy wahhabickie⁴⁰ ze względu na rosnącą aktywność kaznodziejów przybyłych z Arabii Saudyjskiej, Afganistanu i Pakistanu⁴¹.

Birmańczycy, zaniepokojeni konfliktami, do których dochodzi pomiędzy Chińczykami a Ujgurami, nie chcą podzielić ich losu. Dlatego za wszelką cenę i w każdy możliwy do zaakceptowania sposób chcą się pozbyć muzułmańskich wyznawców ze swojego państwa, właśnie w obawie o przyszłość swojej ojczyzny. Zdaniem Aleksandry Kłosińskiej, birmański buddyzm przyjmuje obecnie wojowniczą postać, daleką od naszych wyobrażeń o tej religii⁴².

Stosunki między buddystami a muzułmanami w Birmie zaostrza również fakt, iż tereny zamieszkałe głównie przez ludność muzułmańską nawiedził w połowie maja 2013 r. potężny cyklon Mahasen wraz z licznymi falami powodziowymi. Uciekających muzułmanów Rohingja nie chce przyjmować już przeludniony Bangladesz ani Indie, które zamknęły swoje granice i kontrolują je przez uzbrojone wojsko. Taki stan rzeczy może komplikować stosunki dyplomatyczne między Birmą a Indiami

⁴⁰ Ruch w sunnickim islamie założony przez Muhammada 'Abd al-Wahhaba (1703–1792). Widoczny jest wpływ nauk Ibn Hanbala (założyciela szkoły prawnej Hanbali, powszechnie uważanej za najbardziej konserwatywną z czterech szkół w obrębie islamu sunnickiego) i Ibn Taymijah. Ruch wahabitów znany jest z surowości i dosłownej interpretacji nauk islamskich. Ogólnie mówiąc, ruch wahabitów sprzeciwia się innowacjom (*bida*) w obrębie islamu i ogranicza rozpoznawanie źródeł autorytetu religijnego do Koranu, Sunny (tradycje proroka Mahometa) oraz nauk czterech szkół prawa islamskiego, głównie szkoły Hanbali. Za: J.E. Peterson, *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, Lanham–Oxford 2003, s. 157.

⁴¹ X. Raufer, *Atlas radykalnego islamu*, Warszawa 2011, s. 193.

⁴² A. Kłosińska, *Rohingya nie mają nadziei*, „Gazeta Wyborcza”, 16 V 2013, nr 112, s. 15.

czy też Bangladeszem. Birma, prowadząc działania mające na celu pozbycie się owych muzułmanów, liczy na to, iż przyjmą ich państwa sąsiednie. Z kolei Bangladesz i Indie mają swoje problemy z własnymi obywatelami, co powoduje, iż kraje te nie chcą przyjmować na terytorium swojego państwa ludności uciekającej z Birmy. Indie walczą obecnie z plagą gwałtów na kobietach indyjskich bądź też na cudzoziemkach-turystkach⁴³. Z kolei Bangladesz musi się uporać ze zwolennikami partii Bangladeszu, bowiem sympatycy tej największej islamskiej partii ścierają się z policją podczas ogólnokrajowych manifestacji. Celem ich protestów jest okazanie swojego niezadowolenia z orzeczenia sądu, według którego jeden z liderów partii opozycyjnej powinien być stracony za zbrodnie wojenne⁴⁴.

Birmańscy duchowni oraz ludzie wyznający buddyzm, walcząc przeciwko małej garstce muzułmanów, zapomnieli, iż wpływy buddyjskie szczególnie silne były na terenach irańskich. Ważnym ośrodkiem monastycyzmu buddyjskiego było miasto Balh (Baktra), gdzie znajdował się buddyjski klasztor (*vihara*). Jednym z pierwszych ascetów muzułmańskich był Ibrahim al-Adham (zmarł około 770 r.), któremu przypisuje się życiorys żywcem przejęty z legend o Buddzie⁴⁵.

W tym miejscu należy krótko wspomnieć, czym jest islam i jakie są jego główne założenia. Islam jest najmłodszą religią monoteistyczną, której korzenie sięgają Półwyspu Arabskiego. Zdefiniowanie islamu nie jest łatwe. Posługując się zachodnimi kategoriami, które mogą być obce percepcji muzułmańskiej, można stwierdzić, że islam jest zarówno wiarą, religią, jak i ideologią polityczną. W pewnym kontekście bywa również oznaką tożsamości indywidualnej i grupowej⁴⁶. Islam jest alegoryczny, obrazowy, symboliczny, wyraża bowiem swoje wartości za pomocą gestów i zachowań, które nie zawsze są odczytywane zgodnie z intencją nadawcy – muzułmanina. Błędne dekodowanie islamskich znaków wynika przede wszystkim z nieznanomości kultury arabsko-muzułmańskiej⁴⁷.

⁴³ Szerzej zob. *Przemoc seksualna w Indiach*, TVN24, <http://www.tvn24.pl> (9.01.2022).

⁴⁴ Zbrodnie przeciwko ludzkości podczas wojny z Pakistanem o odzyskanie niepodległości przez Bangladesz w 1971 r. Szerzej zob. *Bangladesh protests against Islamist leader's death sentence turn violent*, The Guardian, <http://www.theguardian.com> (9.01.2022).

⁴⁵ J. Danecki, *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2007, s. 383.

⁴⁶ W. Luchowska, *W świecie muzułmańskich zwyczajów, obyczajów i symboli religijnych*, „Consensus. Studenckie zeszyty naukowe”, 2009, nr 11, s. 193.

⁴⁷ *Ibidem*.

Zakończenie

Można stwierdzić, że zaprezentowana sytuacja w Birmie pokazuje dobitnie, że terroryzm może być nie tylko islamski, ale także buddyjski (birmański). Buddyjski od islamskiego nie różni się niczym, gdyż w obydwu króluje mowa nienawiści, chęć zemsty i zniszczenia wyznawców odmiennej religii, w której upatrzili sobie wroga. W obydwu jest również miejsce na zachowania godzące w godność i nietykalność człowieka. Zarówno wyznawcy jednej, jak i drugiej religii uzurpują sobie prawo do wyższości nad innymi wyznaniami, czują się uprzywilejowani. Takie zachowania, u których podłoża leży dyskryminacja i nienawiść, obrazują postawę całego społeczeństwa stykającego się z konkretną sytuacją. Obecnie nie wiadomo, jak zakończy się ów antagonizm, który jest dość nową kwestią w stosunkach międzynarodowych, gdyż konfrontacja między wyznawcami buddyzmu a islamu nie jest tak częstym zjawiskiem, jak rywalizacja pomiędzy chrześcijanami a muzułmanami. Terror ze strony Birmańczyków może wynikać z tego, iż byli oni i nadal są w większości wyznaniowej. Mimo to starają się wyeliminować niewygodnych wiernych, czyli muzułmanów z Birmy. Uważają, iż za kilka lat być może islam zrówna się z buddyzmem, a co gorsze, być może nawet stanie się religią dominującą w tym małym państwie. Takim dobitnym przykładem może być sytuacja islamu w Rosji, gdzie muzułmanie są obecnie drugą siłą, jeśli chodzi o liczbę wiernych, która za kilka lat może nawet zrównać się z liczbą wyznawców chrześcijańskiego prawosławia.

Bibliografia

- Bangladesh protests against Islamist leader's death sentence turn violent*, The Guardian, <http://www.theguardian.com> (9.01.2022).
- Bhattacharyya H., *Federalism in Asia. India, Pakistan, Malaysia, Nepal and Myanmar*, London–New York 2021.
- Bolechów B., *Terroryzm w świecie podbiegunowym*, Toruń 2007.
- Burmese leader defends 'anti Muslim' monk Ashin Wirathu*, BBC, <http://www.bbc.com>, 24.06.2013 (9.01.2022).
- Danecki J., *Podstawowe wiadomości o islamie*, Warszawa 2007.
- Entsiklopediya stran mira*, red. N.A. Simoniya, Moskwa 2004.
- Gulczyński M., *Panorama systemów politycznych świata*, Warszawa 2004.
- Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 2001.
- Huntington S.P., *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawa 1998.
- Kłosińska A., *Rohingya nie mają nadziei*, „Gazeta Wyborcza”, 16 V 2013, nr 112.
- Kotański W., *Buddyzm [w:] Religie wczoraj i dziś*, Warszawa 1971.
- Kruczkowska M., *Birmański fanatyzm spod znaku Buddy*, „Gazeta Wyborcza”, 15 IV 2013, nr 88.

- Lubina M., *A political biography of Aung San Suu Kyi. A hybrid politician*, London–New York 2021, Open Access Publishing in European Networks, <https://library.oapen.org> (9.01.2022).
- Lubina M., *Polityka zagraniczna Birmy [w:] Wprowadzenie do polityki zagranicznej państw członkowskich ASEAN*, red. A. Szpak, M. Dahl, Toruń 2021.
- Luchowska W., *W świecie muzułmańskich zwyczajów, obyczajów i symboli religijnych*, „Consensus. Studenckie zeszyty naukowe”, 2009, nr 11.
- Myanmar Muslims or Kalars?, Kyaw Kyaw Oo, <http://kyawkyawoo.wordpress.com>, 10.07.2010 (9.01.2022).
- Nauki Buddy, Kraków 1999.
- Ostrovskaya E., *Rossiyskiy buddizm v oprave grazhdanskogo obshchestva [w:] Dvadtsat let religioznoy svobody v Rossii*, red. A. Malashenko, S. Filatov, Moskwa 2009.
- Peterson J. E., *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, Lanham–Oxford 2003.
- Pietrasik K., *Uchodźcy czeczeńscy w Polsce w latach 1994–2000*, Warszawa 2020.
- Przemoc seksualna w Indiach*, TVN24, <http://www.tvn24.pl> (9.01.2022).
- Ranstorp M., *Terrorism in the name of religion*, “Journal of International Affairs”, 1996, no. 1.
- Rasanayagam A., *Afghanistan. A modern history. Monarchy, despotism or democracy? The problems of governance in the muslim tradition*, London–New York 2005.
- Raufer X., *Atlas radykalnego islamu*, Warszawa 2011.
- Torzecki G., *Birma. Królowie i generałowie*, Warszawa 2009.
- Wells T., *Narrating Democracy in Myanmar. The Struggle Between Activists, Democratic Leaders and Aid Workers*, Amsterdam 2021.
- Wynbrandt J., Gerges F.A., *A brief history of Pakistan*, New York 2008 [e-book].

In the world of Burmese religious terrorism

Abstract

The text focuses on the discussion of religious terrorism by the Buddhist majority against the Muslim minority, which has been a discriminated group for many years. The precursor to today's Burmese fundamentalism is the clergyman, Saydaw Wirathu. Wirathu calls himself Burmese bin Laden.

Keywords: Burma, Myanmar, Buddhism, Islam, Asia, Religion, Terror